

Om den norske straffelov og erfaringer fra dens praktiske anvendelse.

Foredrag holdt 28. oktober 1919 i Den svenske kriminalistforening
av Olaf Salomonsen.

Først og fremst vil jeg fremføre min tak for den ære, den svenske kriminalistforening har vist mig ved at indbyde mig til at holde dette foredrag. Det var med glæde jeg modtog denne indbydelse, og det er med glæde jeg nu efterkommer den. Det er av betydning, mener jeg, at vore to folk lærer hverandre bedst mulig at kjende, — desto bedre venner blir vi, — og det kan være nyttig at sammenligne de forskjellige institutioner og forhold. Det som har vist sig at være godt og brukbart i det ene land, vil ofte kunne få anvendelse også i det andet, og det mindre gode vil man lettere kunne undgå. Jeg er glad over at ha fått denne anledning til at yde mit ringe bidrag til dette formål.

Var således indbydelsen mig meget kjærkommen, kan jeg ikke i like grad si det samme om det tema for foredraget, som blev mig oppgitt: »Vore erfaringer angående vor straffelov«. Dette stof er jo nemlig så vidtomfattende, at det ikke er så let at vite, hvor jeg skal begynde, og hvor jeg skal slutte. Helst hadde jeg villet tale om et enkelt begrenset emne, hvor jeg kunde ha trængt dypere ned og fremstillet mere i enkeltheter, fordele og mangler ved vor ordning. Nu må min opgave mere bli at gi en oversigt, — at holde mig til de store træk; men derved er det ikke til at undgå, at min fremstilling ikke kan bli så fyldig, at den må bli mere overfladisk, end jeg skulde ha ønsket.

En straffelov har en dobbelt oppgave, — dels den at bestemme hvad der skal være straffbart, og dels den at fastsette straffen for overtrædelsen. Den første av disse oppgaver er ubetinget og absolut, og en straffelovs godhet kan i virkeligheten måles efter i hvilken grad det er lykkedes klart og skarpt at definere de forskjellige forbrydelsesbegreper og trække grænsen mellem dem. Vor straffelov er i denne henseende i det store og hele tilfredsstillende; men i den praktiske anvendelse har der dog, som rimelig kan være, vist sig flere uklarheter og mangler. Jeg skal, hvis tiden strækker til, komme tilbake til enkelte av disse i slutningen av mit foredrag. Hvad jeg imidlertid først og hovedsakelig vil beskæftige mig med, er den anden av de nævnte oppgaver, — straffbestemmelsen. Denne oppgave er mere relativ. I gamle dage forekom der vistnok i lovene en hel del absolut bestemte straffe. Dette er jo, — bortset kanskje fra enkelte specialbestemmelser — et forlængst tilbakelagt standpunkt. Men den samme utvikling, som ledet hertil, er, som bekjendt, fort videre frem. De strafferammer, som i ældre love var forholdsvis trange, er i de nyere love blit videre og videre, og denne utvikling er jo forklarlig nok. Selv om man ikke er så radikal anlagt og kanskje med skepsis mottar meget av, hvad de moderne kriminalistiske skoler lærer, vil ingen kunne benegte, at slagordet om, at det er personen, og ikke gjerningen, som skal straffes, — at dette slagord, om dets tanke end kan overdrives, dog indeholder megen sandhet. Men skal denne tanke gjennomføres, kan det ikke ske på anden måte end ved at åpne et vidt spillerum for domstolens skjøn i det konkrete tilfælde. Det er væsentlig gjerningen loven omhandler; skal der også tages hensyn til forbryderens person, — hans skyld og kanskje også hans farlighet, må dette overlates til dommeren. Derfor trænges der vide strafferammer. Til en viss grad er dette også nødvendig av den grund, at loven ikke kan gå for meget i detalj men må henføre til samme forbrydelsesbegrep — og altså sette samme

straf for — handlinger som indbyrdes kan være meget forskjellige; to tyverier f. eks. er sjelden like.

Alt dette er imidlertid mere eller mindre selvfølgeligheter, som det er ufornödent at opholde mig nærmere ved i en forsamling som denne. Jeg skal gå over til at tale om den norske ordning.

De almindelige strafarter er naturligvis frihetsberovelse og bøter. Frihetsberovelsen kaldes ordinært fængsel, og kan idømmes fra 21 dage som minimum indtil 15 år eller i tilfælde av konkurrents indtil 20 år; for de største forbrydelser er der derhos adgang til at anvende fængsel på livstid. Bøter kan idømmes for de større overtrædelser, som hos os kaldes »forbrydelser«, fra 3 kroner indtil 10.000 kroner og for de mindre overtrædelser, som vi kalder »forseelser«, fra 1 krone indtil 5000 kroner; i speciallovgivningen, særlig i love, som er git i anledning av krigen, findes der derhos enkelte bestemmelser, hvorefter der kan idømmes meget høiere beløp. Indenfor disse grænser har dommeren, forsåvidt bøter angår, frit spillerum. Men med hensyn til fængsel sætter loven for de enkelte forbrydelser mere begrænsede strafferammer, men disse er dog som regel meget vide. Jeg skal nævne nogen eksempler. De almindelige mindre eiendomsindgrep som tyveri og underslag straffes med fængsel fra 21 dage til 3 år, likeledes bedrageri, hvor der desuten er adgang til at anvende botestraf. I gjentagelsestilfælde er minimum det samme, mens maksimum er $4\frac{1}{2}$ eller 6 år. Er tyveriet grovt, er straffens minimum likeledes 21 dage, men maksimum 6 eller 8 år, i gjentagelsestilfælde endog det dobbelte, altså et valg mellem 21 dage og 15 år. Straffen for ran er mellem 21 dage og 10 år, og blot under visse skjærpene omstændigheter er der sat et minimum av 3 år. For drap er der bestemt et minimum av 6 år, men ser vi hen til grove sedelighetsforbrydelser som voldtægt, er straffen fra 21 dage til 10 år, og blot i det groveste tilfælde er der sat et minimum av 1 år. Handles det her om

gjentagelse, eller har den fornærmede fåt betydelig skade, går straffen endog fra 21 dage til fængsel på livstid.

Disse vide strafferammer blir imidlertid endnu meget videre ved bestemmelser i lovens almindelige del, som for en hel række av tilfælder, hvor særlige omstændigheter er tilstede, ophæver ethvert straffeminimum, som ellers ordinært gjælder, således at man for hvilken som helst forbrydelse kan gå like til laveste botestraf. Dette er således tilfældet ved alle forsøk, videre når vedkommende har handlet under overskridelse av nødverge eller drevel av berettiget harme, når han var forminket til regnelig eller var i nødtilstand, men ikke i saa høi grad, at straffrihet av den grund indtræder, når han har svævet i en retsvildfarelse, som ikke medfører hel frifindelse, eller i gjerning har bevist anger på en tid, da han endnu ikke visste sig mistænkt for forbrydelsen, og endelig når i tilfælde av at flere har samvirket til en forbrydelse den enes medvirken væsentlig har været foranlediget ved hans avhængige stilling til den anden eller har været av ringe betydning i forhold til de andres. På denne måte kan der altså forekomme tilfælde, hvor loven har gitt dommeren den mest absolute frihet i valget av straf; han har f. eks. for et mord, forøvet under omstændigheter som nogen av de nævnte adgang til at vælge likefra laveste botestraf til fængsel på livstid.

Hvorledes har nu dette vist sig at virke i praksis? Ja for det første er det at si, at disse bestemmelser i lovens almindelige del, som ophæver ethvert straffeminimum, yderst sjelden kommer til anvendelse, og grunden er naturligvis den, at også strafferammerne i den specielle del, som nævnt, er så vide, at man som regel ikke behøver at gå under strafferammen for at la alle formildende omstændigheter som de anførte komme fuldt til sin ret. Og noget tilfælde, hvor man har gått til en lavere strafart, altså valgt boter for en forbrydelse, hvor straffen ordinært ikke kan gå under

fængsel, har neppe nogensinde forekommet, — bortset fra forsøk, som står i en klasse for sig. Dette kan ved første øiekast synes noget besynderlig. Hvorfor skulde man ikke anvende bøter for en forbrydelse, som er forøvet under disse særskilt formildende omstændigheter, når man ellers vilde ha anvendt en mindre fængselsstraf? Forklaringen er imidlertid den, at man i sådanne tilfælde foretrækker enten at anvende *betinget* (vilkorlig) fængselsstraf eller at la vedkommende gå *helt straffri*, og dette sidste vil være det sedvanlige. De fleste av de anførte formildende omstændigheter er av den art, at de grænser ind på strafutelukkelsesgrunde; så er f. eks. tilfældet med overskridelse av nødverge eller av nødtilstand, retsvildfarelse, formindsket tilregnelighet; det beror på *et skjønn*, om man vil se, at tilfældet ligger på den ene eller anden side av grænsen, og er det en sak, hvor skylden ikke er større end at bøter i tilfælde skulde få anvendelse, er det forklarlig at man lettelig vil komme til at si: grænsen er ikke overskredet, vedkommende er ikke skyldig. Særlig er dette forklarlig hos os, hvor skyldspørgsmålet for en væsentlig del avgjøres av lægfolk. Men hertil kommer, — og dette er et moment av væsentlig betydning, — vor straffeprocelses *kjender ikke legalitetsprincippet*. Påtalemyndigheten kan undlate at sette under tiltale for hvilkensomhelst forbrydelse, når tiltale ikke ansees påkrævet av offentlige hensyn, og sådanne hensyn vil netop i tilfælde som de her omhandlede ofte ikke tilsi, at der reises sak. Har f. eks. en far forledet og benyttet sin unge son til at begå et tyveri, og det er hans avhengighet av faren, som har bevæget sonnen dertil, vil man blot sette faren under tiltale og ikke reise nogen sak mot sønnen, og der blir således ingen anvendelse for bestemmelsen om nedsat straf for sådanne tilfælde. Og på samme måte med de øvrige av disse bestemmelser alene med undtagelse av forsøk på forbrydelse. Her kan det vel ha hændt, at bøter er blit anvendt for forsøk på en forbrydelse, hvor straffen for den fuldbyrdede forbrydelse ikke kan gå under fængsel, f. eks. forsøk på tyveri.

Disse regler i lovens almindelige del har således næsten udelukkende fåt anvendelse ved forbrydelser, hvor der i den specielle del er sat en minstepraf høiere end laveste fængselsstraf, f. eks. ved drap, hvor, som allerede nævnt, regler at ty til. Et drap, som er forøvet f. eks. under overskriminimusstraffen er 6 år. Her kan det være godt at ha disse regler at ty til. Et drap, som er forøvet f. eks. under overskriddelse av nødverge eller i berettiget harme kan efter omstændighetene være så formildende, at en fængselsstraf meget under 6 år kan findes passende, og det kan jo ikke skade, at man har en adgang også til at vælge bøter, hvis der nogen gang skulde forekomme et tilfælde, hvor man vilde gi uttryk for, at handlingen ikke var berettiget, om den end ikke kvalificerte sig til nogen egentlig straf.

Hvad nu de ordinære strafferammer angår, som vor lov i sin specielle del oppstiller for de enkelte forbrydelser, er også disse, som jeg allerede har nævnt nogen eksempler på, meget vide, og hvordan er nu vore erfaringer herom? Det kunde synes betænkelig at overlate til dommerens skjøn i så stor utstrækning at bestemme den passende straf og på den måte overføre til ham en del av den myndighet, som kanskje helst burde være forbeholdt den lovgivende magt. Denne betænkelighet er dog ugrundet, skjönt det ikke skal bestrides, at systemet har sine ulemper. Den tendens, som i den senere tid vistnok er kommet tilsyne i alle lande, nemlig at vælge mildere straffe også i tilfælde, hvor større strenghet bedre vilde være på sin plass både for samfundets skyld og av hensyn til forbryderens eget tarv, den tendens får desto større spillerum. Jeg er selv straffedommer og kan ikke si mig fri for at ha syndet i den henseende. Når man ser forbryderen for sig, — hos os har vi kun mundtlig rettergang, — kanskje helt nedbøiet av fortvilelse og anger over sin gjerning, er man undertiden fristet til til en viss grad at la nåde gå for ret, og ulykken herved er vel kanskje i mange tilfælde heller ikke så stor. Man har forresten i vor lov enkelte bestemmelser, som tar bestemt sigte på at motarbeide sådanne tendenser. I § 232 bestemmes det således,

at hvis en legemsfornærmelse er forøvet ved hjælp av kniv eller andet særlig farlig redskap, skal fængsel ubetinget anvendes, selv om legemsfornærmelsen forøvrig er meget ubetydelig, og selv om fornærmede ved eget utilbørlig forhold har gitt foranledning til fornærmelsen. Bestemmelsen er gitt, fordi der i den gamle straffelovs tid i sådanne tilfælde, særlig når der også var skyld på den anden side, ikke sjelden blev anvendt botestraf, og dette vilde loven nu sette en stopper for. Der er forøvrig intet til hinder for også efter den nye lov at gjøre fængselsstraffen betinget (vilkorlig).

En anden ulempe ved de vide strafferammer er, at strafutmålingen kan bli nok så ulike, da sakerne jo pådommes av forskjellige domstole, som kan legge forskjellige synspunkter til grund for sin bedømmelse. Og denne mangel avhjelpes hos os heller ikke i synderlig grad ved, at strafutmålingen kan indbringes for en høiere centraldomstol. På grund av vor mundtlige og umiddelbare rettergang har vi nemlig kun en meget innskærket adgang til appel, — det kan som regel kun ske, når der foreligger et åbenbart misforhold mellem forbrydelse og straf, — så Høiesteret kun i forholdsvis sjeldne tilfælde kan gi en rettesnor med hensyn til en passende strafutmåling. Denne ulikemæssige pådømmelse forekommer forøvrig væsentlig blot ved de mere sjeldne forbrydelser; for de mere almindelige, som sedvanlige eiendomsindgrep, legemsfornærmelser m. v. har der utviklet sig en temmelig fast praksis, som følges av de fleste domstole.

Disse mangler og ulemper erkjendes av os jurister og kan nok ha sin ikke uvæsentlige betydning, men de er dog ikke så følelige, at de har vakt synderlig opmerksomhet ute i folket, som dog på grund av den mundtlige rettergang og de hermed i forbindelse stående avisreferater følger ganske godt med. En undtagelse danner straffen for barnedrap. Denne har været adskilligt drøftet i dagspressen, hvor imidlertid hoist forskjellige meninger har gjort sig gjældende, idet enkelte finder den almindelige strafutmåling, 1 à 2 års

fængsel, altfor høj, mens andre finder den rent for mild. Denne diskussion har forøvrig — i parentes sagt — hat den virkning, at strafansvaret for den barnefar, som forsømmer sine pligter likeoverfor barnemoren, er blit skjærpet.

Og manglerne ved de vide strafferammer er iethvertfald ikke større end, at de helt trær tilbake for de fordele, som er forbundne med ordningen. De vide strafferammer er likefrem nødvendige for en retfærdig retspleie, og man faar søke bedst mulig at avhjelpe manglerne ved at indføre en god straffeproses og ved at skaffe dygtige dommere, som ikke alene har juridisk, men ogsaa psykologisk indsigt, og som har sat sig ind i fængselssystemet og de erfaringer man kan ha om de forskjellige straffes virkning.

For jeg avslutter disse bemerkninger om strafutmåling, skal jeg nævne nogen ord om vor ordning med hensyn til sammenstot av flere forbrydelser. Også dette forhold har nemlig efter vor lov indflydelse på strafferammerne. Dette gjelder dog ikke, hvis de flere forbrydelser alle skal straffes med bøter. Da bestemmer blot loven, at der for dem alle skal anvendes en fælles bøtestraf, som må være strengere end den, nogen enkelt av forbrydelseerne skulde ha medført; men nogen forhoielse av det almindelige maksimumsbeløp blir der ikke spørsmål om, fordi loven, som jeg tidligere har bemerkt, overhodet ikke kjenner nogen særskilte strafferammer for bøter; de kan allid idømmes fra 1 eller 3 kroner til 5000 eller 10,000 kroner. Anderledes derimot med fængselsstraffen. For denne er der sat mere begrænsede strafferammer for hver enkelt art forbrydelse, og her bestemmer nu loven, at når flere sådanne forbrydelser stoter sammen, skal der anvendes en fælles fængselsstraf, som må være strengere end den høieste for nogen av de enkelte forbrydelser fastsatte laveste straf og ikke overstige den for nogen av dem bestemte høieste straf med mere end det halve. Er f. eks.

straffemaksimum for den største av forbrydelseerne 6 år, blir maksimum for fællesstraffen 9 år. Denne strafforhoielse anvendes i praksis yderlig sjelden, — ja jeg tror næsten jeg tør si, at den aldrig er kommet til anvendelse, — og grunden er den samme, som har medført, at heller ikke de tidligere omtalte strafformil d e n d e omstændigheter får videre praktisk betydning. Grunden er, at de ordinære straffesammesatte er så vide, at man også indenfor disse kan ta fuldt hensyn til den omstændighet, at der foreligger flere forbrydelseer. Selv om der foreligger en hel række forskjellige tyverier, kommer man, hvis vedkommende ikke tidligere er straffet, i almindelighet ikke op over de 3 eller 6 år, som er sat som maksimum for henholdsvis simpelt og grovt tyveri. Det kunde derfor synes, at striden om de rigtige principer for behandlingen av forbrydelsessammenstøt, — om man skal anvende det hos os gjældende strafskjerpelsesprincip, eller om man skal foretrække det rene absorptionsprincip, — at denne strid ingensomhelst betydning har; men denne slutning vilde dog være noget forhastet. Selv den omstændighet, at der er en adgang til at anvende en høiere straf, over sin indflydelse ved strafutmålingen, selv om man ikke benytter adgangen. Bestemmelsen har indirekte sin betydning i retning av at forhøie straffen indenfor den ordinære grænse noget mere, end man uten en sådan pekepind fra loven kanskje vilde være tilbøielig til. Men av nogen særlig stor betydning er altså denne strid om principerne efter vore erfaringer ikke.

Skal de flere forbrydelseer straffes dels med fængsel dels med bøter, gir den norske lov dommeren valget mellem at idømme begge straffe, altså kumulationsprincippet, eller blot at idømme fængsel, ved hvis bestemmelse da de forbrydelseer, som kun skulde ha medført bøter, tages i betragtning som skjærpene omstændigheter, altså absorptionsprincippet. Herom skal jeg blot si, at den sidste av disse fremgangsmåter er den, man i praksis almindelig vælger,

skjønt undtagelser jo efter omstændighederne kan være påkrævet og også forekommer.

Disse regler om sammenstøt av flere forbrydelser gjælder både for *realkonkurrens* og for *idealkonkurrens*, og man har spurt mig, om dette er heldig, og navnlig om det er rigtig at la strafskjærpelsesprincippet for fængselsstraffe gjælde også for idealkonkurrencen. Svaret ligger i, hvad jeg allerede har anført. Når strafskjærpelsen omtrent aldrig kommer til anvendelse, kan der naturligvis ikke fra praktisk synspunkt være nogen betænkelighet ved at ha regelen. Jeg vilde forøvrig også teoretisk hævde det rigtige i at behandle begge arter konkurrens på samme måte; men herpå skal jeg ikke komme nærmere ind.

I nær forbindelse med disse regler står bestemmelserne om *iteration*. Vi har hos os ingen almindelig bestemmelse om, at *enhver* tidligere straf skal medføre en strafskjærpelse. Faktisk gjør den det naturligvis; men det er blot for bestemte tilfælde, at loven i den anledning *forhøjer det ordinære straffe maksimum*. Vi har tre forskellige grupper av sådanne tilfælde, den ene omfattende alle voldsforbrydelser, den anden visse grovere sedelighetsforbrydelser og den tredje forbrydelser av vindesyk natur. Idet jeg bortser fra enkelte avvikelser, er nu regelen den, at enhver til gruppen hørende forbrydelse begrunder gjentagelses- eller iterationsstraf for enhver anden til samme gruppe hørende, men derimot ikke for andre forbrydelser. Og denne gjentagelsesstraf består i, at strafferammen for vedkommende forbrydelse forhøies med hensyn til maksimum, hvorimot minimum forblir uforandret. Man får altså en *adgang*, men har ingen pligt til at gå utenfor den ordinære strafferamme. Også her er det at si, at denne adgang benyttes forholdsvis sjelden, og her er vi ved det punkt, hvor den største hebreidelse kan rettes — ikke mot vor lov —, men mot de norske dommere. Den tilbøielighet, som jeg tidligere har omtalt, til at vælge milde straffe, den er også her tilstede. Kan denne tilbøielighet end forsvares i mange andre

tilfælde, så er den ialfald her meget ofte på urette plass. En mand, som mangfoldige gange er straffet, men stadig begår nye forbrydelser, har vist sig som så samfundsskadelig, at det ofte må være berettiget at ilægge ham høiere straff, end den ordinære strafferamme tillater; men dette gjøres hos os i for liten utstrækning. Skaden herved vilde forovrig ikke være så stor, hvis man istedet anvendte u b e s t e m t straff, men — som jeg senere skal komme tilbake til — heller ikke dette gjøres. Den, som måtte interessere sig for dette spørsmål om, i hvilken utstrækning vi benytter iterationsstraffen, kan jeg henvise til forhandlingerne på den norske kriminalistforenings møte i december 1912, hvor der blev git meget interessante statistiske meddelelser herom, belyst ved grafiske tabeller, alt indtat i det trykte referat av forhandlingerne.

Efter disse bemerkninger om strafutmåling i sin almindelighet skal jeg gå over til at tale litt om de enkelte straffe.

Med hensyn til bøter har jeg allerede nævnt, med hvilke belop disse kan idømmes. Hvad jeg her vil tilfoie er, at loven uttrykkelig siger, at der ved fastsettelsen bør tages »særligt hensyn til den dømltes formuesforhold og hvad han efter sine livsforhold antages at kunne utrede.« En botestraff så hoi, at man forutser at vedkommende med sin bedste vilje ikke kan betale den, bør således aldrig idømmes, og der bør alltid tages hensyn til de økonomiske forhold, således at under forovrigt like betingelser den rike mand får en meget høiere bød end den fattige. Denne regel er absolut retfærdig og virker kun godt. Der er intet stotende i, at to personer, som tiltales i samme sak og har samme skyld, får forskjellig botestráf. De bør ilægges samme straffe o n d e, men når deres formuesforhold er forskjellige, kan dette netop kun ske ved, at bóternes storrelse bestemmes forskjellig. For at gi større sikkerhet for at dette princip virkelig blev fulgt, var der i

utkastet til loven indtatt en bestemmelse, hvorefter botens størrelse blev sat i et bestemt forhold til den domtes antagelige daglige inntægt; men denne bestemmelse blev uteladt av loven dels av praktiske grunde og dels for ikke at lægge for sterkt bånd på domstolene. I det store og hele tror jeg også, at den har vist sig at være overflodig. I den første tid var dommerne kanskje ikke alltid fullt opmerksomme på principet, men litt efter litt er det gåt ind i den almindelige bevissthet, at hvor det ikke dreiersig om små mulker for politiforseelser, bør der tages væsentlig hensyn til vedkommendes formuesforhold, hans inntægter og forsørgelsesbyrde. Nogen viddloftige undersøkelser herom anstilles ikke; i almindelighet noier man sig med hvad han selv uttaler eller med hvad vidner, som er indkaldt i anden anledning, kan meddele; kanskje søker man også opplysning om, hvorledes han er skattelignet. På grundlag herav oppgjør man sig så et skjøn om, hvad han i forhold til forbrydelsens størrelse og hans skyld bør betale. Vi utfører altså i tankerne, om end kanskje ikke så klart og bevisst, den samme operation, som den svenske dommer blir nødt til, hvis prof. Thyréns utkast blir lov. Den svenske ordning vil isåfald bli noget mere omstændelig end vor, men til gjengjæld mere nøiagtig, og den vil ha den fordel, at det vil få uttrykk i dommen, hvor meget av boten skyldes almindelige strafutmålingshensyn, og hvor meget av den har sin grund i de økonomiske forhold.

Den norske straffelov bestemmer videre, at den ilagte bot kan tidstodes betalt av dragsvis eller optjent i statens eller kommunens tjeneste. De nærmere regler herom er git ved kongelig resolution. Jeg skal ikke gå i enkeltheter hermed, men blot bemerke, at avdragsvis betaling av bøterne finder sted i ganske stor utstrækning. Derimot er deres optjening ved arbeide i det offentliges tjeneste omtrent ukjendt. Grunden hertil er, at der ikke er truffet nogen foranstaltninger til at organisere arbeidet, og uten sådan organisation lar forholdet sig naturligvis ikke ordne. Det er praktiske van-

skeligheter, som her har stillet sig hindrende i veien, og da arbejdet i tilfælde ikke vilde kunne pålægges vedkommende som pligt, men være avhængig av hans samtykke, har man antagelig heller ikke fundet, at der var særlig sterkt behov for en ordning.

Betales ikke boten frivillig, og kan den heller ikke inddrives ved tvangsfuldbyrdelse uten at domfældtes formuesomstændigheter eller livserhverv vilde lide følelig skår derved, indtræder en fængselsstraf av fra 1 dag indtil 3 måneder, eller i tilfælde av konkurrents indtil $4\frac{1}{2}$ måned. Længden av denne subsidiære fængselsstraf bestemmes i dommen samtidig med fastsættelsen av botestrafen. Efter hvilke synspunkter den skal bestemmes, siges ikke i loven, og har derfor været gjenstand for meningsforskjel. Det almindelige har vistnok været, at man utmåler denne fængselsstraf alene under hensyn til vedkommendes skyld på samme måte som om der her var tale om en virkelig, ordinær fængselsstraf. Men herved forbiser man, at den egentlige mening med denne fængselsstraf ligger i dens subsidiære karakter; dens hensigt er at søke fremtvunget bøternes erlæggelse. Det rigtige er derfor, at den utmåles med dette hensyn for øie. Den bør sættes netop så høi, som det antages nødvendig for at danne et tilstrækkelig motiv for vedkommende til at anstrenge sig for at betale boten. Har man en ærekjær mand for sig, som man antar i det længste vil søke at undgå fængslet, sætter man den subsidiære straf meget lavt, gjerne til minimum, 1 dags fængsel, selv om boten lyder på et stort beløp, og omvendt likeoverfor dem, som man har grund til at tro vil være likegyldige og efterladende, bestemmer man en ganske høi subsidiær straf, selv om boten er nokså lav. Således praktiseres loven av mig og andre straffedommere, men som nævnt visselig ikke av alle, kanskje ikke engang av flertallet. Vanskeligheten hermed består jo imidlertid i på forhånd at avgjøre, hvad slags person man har for sig. Det rationelle vilde vistnok være, som foreslået av prof. Thyrén i hans ut-

kast, at u t s æ t t e med at bestemme fængselsstraffens størrelse, indtil det faktisk har vist sig, om domfældte har været forsømmelig eller ikke; men jeg er på den anden side bange for, at en sådan ordning med to forskjellige domfældelser vil komme til at medføre store praktiske vanskeligheter.

Noget beslegtet med bøtestraffen er i n d d r a g n i n g eller k o n f i s k a t i o n a v d e t v e d e n s t r a f b a r h a n d l i n g v u n d n e u t b y t t e. Denne er dog ikke at betragte som egentlig straf, og man har derfor heller ikke andre tvangsmidler til at sikre indbetalingen end sedvanlig eksekutionsinddrivelse. Hos os kan sådan inddragning finde sted ved en hvilken som helst strafbar handling, som har bragt udbytte, og har den strafbare virksomhet været drevet s e d v a n s m æ s s i g, kan det beløb, som inddrages, bestemmes efter det antagelige udbytte a v h e l e v i r k s o m h e t e n, altså også for dele av denne, som ikke omfattes av domfældelsen. Inddragningen sker hos den skyldige eller hos den, på hvis vegne han har handlet, altså også hos j u r i d i s k e p e r s o n e r. Herved løses det omstridte spørgsmål om, hvorvidt sådanne bør ilægges formuesstraffe; t r a n g e n d e r t i l bortfalder, når der er adgang til at berøve dem enhver for tjeneste av de strafbare handlinger, deres bestyrelser har gjort sig skyldig i. Ved denne inddragningsbestemmelse bortfalder også trangen til, som i enkelte fremmede love, at tilstede, at der ved v i n d e s y k e forbrydelser idømmes bøtestraf v e d s i d e n a v f æ n g s e l s s t r a f f e n. Bestemmelsen er, som det vil forståes, rationel og retfærdig. Den er også meget praktisk og anvendes ikke så sjelden, om den end ikke helt endnu er gåt ind i alle dommeres bevissthet. En slags saker, som er meget hyppige hos os, og som jeg antar ikke er helt ukjendte i Sverige heller, er u l o v l i g b r æ n d e v i n s s a l g. Ved de første 2—3 overtrædelser anvendes bøtestraf, men selv om bøterne sættes ganske høit, virker de ikke avskrækkende. De blir bare en påregnelig drifts-

utgift ved forretningen, som lønner sig allikevel. Her bør derfor bestemmelsen om inddragning av det antagelige utbytte av virksomheten få anvendelse, og jeg har som riksadvokat eller øverste påtalemyndighet, — jeg har nemlig i nogen år fungert som sådan, — flere gange gitt anvisning på, at bestemmelsen burde anvendes. At domstolen i sit skjøn skulde ansætte det antagelige utbytte for høit, behøver man visselig ikke at frygte for; snarere vil vel det motsatte bli tilfældet. En anden slags saker, hvor der oftere kunde være plass for bestemmelsen, er *sedvansmessig hæleri*; men jeg erindrer ikke noget tilfælde, hvor den her er kommet til anvendelse, hvilket er en feil hos påtalemyndighet og dommere, som skyldes at bestemmelsen, som nævnt, endnu ikke er trængt helt ind i den almindelige bevissthet. Under krigsårene har den imidlertid fåt stor anvendelse, idet den er blit gjentat i mange av de *speciallove*, som krigstilstanden har avfødt. Inddragning av utbytte har således fundet sted i ikke liten utstrækning ved f. eks. overskridelse av maksimalpriser, salg av forbudte varer og lign.

Den almindelige fængselsstraf har jeg allerede omtalt. Jeg skal her kortelig tillægge, at vi desuten har to forskjellige arter *specialfængsel*, den ene av strengere, den anden av mildere slags. Det strengere fængsel er dels fængsel på vand og brød, som kan idømmes indtil 20 dage, dels fængsel med hårdt natteleie, som kan idømmes indtil 30 dage. 1 dag av det første og 2 dage av det sidste svarer til 3 dages almindelig fængsel. Det er meget sjælden, at sådant skjærpet fængsel idømmes, men det får allikevel en overmåde utstrakt anvendelse, idet vi har en bestemmelse om, at almindelig fængsel av den myndighet, som besørger fuldbyrdelsen, kan besluttes omset til skjærpet fængsel, når domfældte begjærer det eller samtykker i det, og sådan begjæring eller samtykke forelig-

ger særdeles ofte, fordi den domfældte derved slipper med at sitte inde i så meget kortere tid. Er den idømte fængselsstraf ikke over 60 dage, hvilket svarer til maksimumstiden av det skjærpede fængsel, imøtekommes en sådan begjæring fra domfældtes side omtrent altid, hvis hans helbredstilstand ikke er til hinder derfor, og selv om straffen er høiere end 60 dage, men dog ikke overstiger 6 måneder, i hvilket sidste fald den må avsones i de store landsfængsler, tillates det ofte, at 60 dage av straffen omsættes til skjærpet fængsel. På grund av disse bestemmelser kan det siges, at størsteparten av de korte fængselsstraffe hos os avsones i form av skjærpet fængsel, og særlig som fængsel på vand og brød. Vore erfaringer om denne ordning er ikke dårlige, og skal de korte frihedsstraffe overhodet bibeholdes, — hvorom der naturligvis kan være meget delte meninger, — er det av mange grunde, som jeg ikke her skal komme nærmere ind på, praktisk og heldig, at man har adgang til at anvende dem i skjærpet form.

Den mildere art av fængselsstraffen kalder vi hefte, og dette kan idømmes fra 21 dage til 20 år. 2 dages hefte svarer til 1 dags almindelig fængsel. Denne straf er en slags custodia honesta, og straffangen har mange lettelser i straffuldbyrdsdelen i sammenligning med den almindelige fængselsfange. Den er sat dels som eneste straf dels valgfrit ved siden av almindelig fængselsstraf for forbrydelser, som er av mindre ærerørig natur, men dog samfundsfarlige, såsom forbrydelser mot statens selvstændighet og sikkerhet, mot statsforfatningen og med hensyn til utøvelsen av statsborgerlige rettigheter, f. eks. stemmeretten. Men derhos bestemmer loven, at hvor fængsel er nævnt som eneste frihedsstraf, der kan allikevel hefte idømmes, hvis særlige omstændigheter gjør det antagelig, at handlingen ikke er utsprunget av et fordærvet sindelag, altså ved hvilken som helst art av forbrydelser. De førstnævnte arter av forbrydelser er jo meget sjeldne; såvidt jeg erindrer, er det blot ved valgmisligheter, heftestrafen forsåvidt er kom-

met til anvendelse. Og hvad sidstnævnte bestemmelse angår, er det heller ikke ofte vi får bruk for den, om det end dog av og til hænder. Heftestraffen spiller derfor en forholdsvis beskedne rolle, og den almindelige mand vet neppe engang, at den eksisterer. Er den blitt idomt, hænder det vel også, at den av fullbyrdelsesmyndigheten blir omsat til almindelig fængsel eller endog skjærpet fængsel; hertil er der nemlig adgang, hvis domfældte begjærer det eller samtykker i det; og hertil kan han finde grund, idet straffetiden derved blir så meget kortere. Kommer bestemmelserne om hefte end således sjelden til anvendelse, forsvarer de dog fuldt ut sin plass. Der kan indtræffe tilfælde, hvor det vilde være ubillig og urimelig at sette den domfældte sammen med almindelige forbrydere.

Av de øvrige strafarter, som vor lov kjender, skal jeg alene nævne forvisning fra et bestemt sted. Herom har vi en bestemmelse i § 33, som lyder saaledes: »Findes det i betragtning av den handlings art eller driftfær, hvorfor nogen dommes, at hans nærværelse på bestemt sted er forbunden med særlig fare for person eller eiendom, kan det i dommen forbydes ham at bo eller indfinde sig på dette sted eller inden en i dommen bestemt avstand fra samme. Når forbudet ikke lenger findes nødvendig, kan det av kongen eller den han dertil bemyndiger hæves med eller uten betingelse for bestandig eller for bestemt tid.« Denne straf er en tillægsstraf og kan altså kun idømmes som et tillæg til andre straffe. Dens iverksættelse søkes sikret ved, at der er sat straf for at bryte forbudet. Den er tænkt som en erstatning for fremmede loves forskrifter om politiopsigt, et institut, som vi ikke kjender. Den er meget påkrævet, for ikke at si nødvendig, hvis man da ikke vil tillate, således som vor tidligere lov til en viss grad gjorde, at folk, som man frygter for vil begå en alvorligere forbrydelse, indsættes i forvaringsfængsel og beholdes

der, så længe de er farlige. Straffen kommer ikke så sjelden til anvendelse, særlig når vedkommende dømmes for trusler mot en bestemt person eller for legemlig overfald, som man frygter for vil bli gjentat. Han forbydes da at komme til den by eller den landsdel, hvor den fornærmede bor, og forholdsreglen gjør visselig sin nytte, om den end naturligvis ikke yder den betryggelse, som en *inde spærring* vilde gjøre. Til et så drastisk skritt har imidlertid loven ikke ment at kunne gå likeoverfor *fuldt tilregnelige* personer, idet jeg her foreløbig ser bort fra de ubestemte straffedomme, som jeg senere skal si nogen ord om. Er han derimot blit frifundet på grund av *utilregnelighet* eller er blit idømt nedsat straf på grund av *forminskettilregnelighet*, er der efter § 39, når han findes farlig for rettsikkerheten, adgang til at anbringe ham i sindssykeasyll eller kur- eller pleieanstalt eller arbeidshus. Denne bestemmelse er mindre nødvendig likeoverfor de helt sindssyke; ti disse kan naturligvis allerede efter den almindelige sindssykelovgivning interneres. Likeoverfor de forminkettilregnelige er den derimot meget påkrævet, men her lider den desværre av en ufuldkommen redaktion, idet det kræves, at vedkommende skal være blit idømt »nedsat straf«, det vil si en straf under det ordinære straffeminimum, men sådan straf blir der av grunde, som jeg tidligere har nævnt, yderst sjelden anvendelse for. Følgen er, at bestemmelsen ikke kan brukes i mange tilfælde, hvor den netop mest var påkrævet. Hertil kommer, at der på grund av omkostningerne heller ikke er bygget nogen sådan kur- eller pleieanstalt, som paragrafen nævner, og man har derfor for ikke-sindssyke personer intet andet at falde tilbake på end arbeidshuset. Men dette er ofte et litet egnet sted for sådan internering; et almindelig fængsel vilde visselig undertiden være at foretrekke. Hele bestemmelsen bør derfor omredigeres hvis den helt ut skal kunne opfylde sin hensigt, og helst bør der også bygges en særskilt anstalt.

Efter disse bemerkninger om de forskjellige strafarter skal jeg si nogen ord om den betingede straf og om dens motsætning den ubestemte straf.

Den betingede, eller som I siger i Sverige, den villkørlige straf, er jo velkjendt her, og jeg skal derfor herom fatte mig i korthed. Den kan hos os anvendes på bøter, på hefte indtil 6 måneder og på fængsel indtil 3 måneder. Prøvetiden er 3 år, og den idømte straf bortfalder altså, hvis den domfældte ikke i løpet av denne tid begår nye forbrydelser. Denne straffemåte benyttes i Norge i særdeles stor utstrækning, særlig naturligvis likeoverfor ungdom og første gangs forbrydere og mest for tyverier og andre eiendomsindgrep, derimot mindre for voldsforbrydelser. Den viser meget gode resultater, skjont vi mangler et væsentlig led i ordningen. Der er nemlig ikke sørget for, at den dømte undergives nogen kontrol eller noget opsyn i prøvetiden. Herpå er der dog delvis rettet ved en lov av isommer, som bestemmer, at det i dommen kan opstilles som betingelse, at vedkommende underkaster sig tilsyn og forskrifter, som står i forbindelse dermed, av en av kongen godkjendt forening, samt, hvis han er arbeidsledig, tar det arbeide, foreningen skaffer. Opfylder han trods advarsel ikke denne betingelse, blir dommen at fullbyrde. På samme måte kan det, når forbrydelsen skyldes beruselse, opstilles som betingelse, at han i et i dommen fastsat tidsrum, som ikke må overstige 3 år, avholder sig fra at nyde sterke drikke. Overholder han ikke dette og han en gang forgjæves er blit advaret, blir likeledes straffen at fullbyrde. Endelig kan det, hvis den skyldige ikke har fylt 21 år, og retten finder, at han i særlig grad trenger opdragelse og oplæring i et arbeide, opstilles som betingelse, at han tar ophold i en læreanstalt. Også her blir straffens fullbyrdelse følgen av, at han ikke etterkommer betingelsen eller forlater anstalten før den fastsatte tid. Disse bestemmelser er, som nævnt, helt nye, og vi har endnu ingen erfaring om, hvordan de vil virke. Bortset fra dem, er der fremdeles ingen adgang til at undergi

den domfældte nogen kontrol i prøvetiden, men trods denne mangel har institutet virket så godt, at der er almindelig stemning for at få dets virksomhedsområde utvidet ved at gi det anvendelse også på noget høiere straffe, f. eks. på fængsel indtil 6 måneder og hefte indtil 1 år. Domstolen bør heller ikke bindes ved nogen opregning i loven av, under hvilke formildende omstændigheter den betingede straf kan anvendes. Den veiledning, som vor lov i så henseende gir, tar man ikke større hensyn til i praksis. Man benytter betinget straf overalt, hvor dette antages bedst at stemme med samfundets og den domfældtes virkelige interesse.

Før jeg forlater den betingede straf, skal jeg nævne, at vi i Norge også har en betinget undlatelse av påtale. Herved slipper den skyldige ikke blot straffen, men også tiltalen og domfældelsen og undgår altså det stempel, som en domfældelse gir. Betingelserne er i det væsentlige de samme som de, der kan opstilles for den betingede dom. Heller ikke her er der anordnet nogen særskilt kontrol; men vore erfaringer er også på dette punkt i alt væsentlig gode, og sådan betinget undlatelse av påtale benyttes derfor i meget stor utstrækning.

De ubestemte straffedomme har, som bekjendt, været gjenstand for megen diskussion. Vor lov var, såvidt jeg vet, den første som gjennomførte dem, idet den i § 65 bestemmer, at når nogen har gjort sig skyldig i flere nærmere angivne forbrydelser av grovere natur, og når disse forbrydelser betegner ham som særlig farlig for samfundet eller for enkeltes liv, helbred eller velfærd, kan det i den dom, som fælder ham for disse og hvori straffen for dem på sedvanlig måte fastsettes, desuten bestemmes, at han kan beholdes i fængsel, sålænge det findes fornødent, dog ikke længere utover den fastsatte straffetid end det tredobbelte av denne og i intet tilfælde længere end 15 år utover samme. Hvorvidt og i hvilken utstrækning denne bemyndigelse skal benyttes, avgjøres ved den ordinære straffetids utløp og senere en gang hvert år av justitsdepartementet, og

avgjørelsen vil komme til at bero på, om domfældte må antages fremdeles at være farlig eller ikke. I de 15 år, vor lov har været i kraft, har denne bestemmelse blot en eneste gang kommet til anvendelse. Det var likeoverfor en ihærdig indbrudstyv, som blev dømt for en 5—6 år siden, og som endnu ikke er løslatt. Bestemmelsen, som man på forhånd hadde grund til at love sig meget av, er således hittil blit en skuffelse. Delvis er grunden hertil den, at Norge er et litet land, og at vi derfor ikke har så særdeles mange forbrydere, som kan betegnes som særlig farlige. Men en del har vi dog, og skylden falder derfor på vor påtalemyndighet og vore domstole. Den tilboielighet til at vælge forholdsvis milde straffe også likeoverfor iteranter og vaneforbrydere, som er filstede, den over også her sin indflydelse. Man glemmer videre, at bestemmelsen har en præventiv karakter, og at det her ikke dreier sig om utmåling av skyld, men om beskyttelse av vigtige interesser gjennom uskadeliggjørelse av den, som truer dem. Jeg er derfor ikke i tvil om, at der hadde været fuld grund til at anvende ubestemt straf i adskillig flere tilfælde. Enkelte har trodd, at feilen var at søke hos juryen, som er den, der har at avgjøre, om vedkommende skal betragtes som særlig farlig. Men dette er en misforståelse. Såvidt jeg vet, har spørsmålet overhodet ikke engang været forelagt juryen i andre tilfælde end netop det ene, hvor ubestemt straf virkelig blev benyttet. Efter mit kjendskap til den norske jury, særlig når den består av mænd fra landdistrikterne, vil det heller ikke være vanskelig at få den til at indse bestemmelsens berettigelse. At en person skal slippes løs fra fængslet bare for at få anledning til at begå nye forbrydelser, som påny bringer ham ind i samme fængsel, er så urimelig, at netop en lægmand vil ha let for at forstå, at sådant bør søkes hindret.

Av de ovrigte bestemmelser i lovens almindelige del skal jeg til slutning alene omtale reglerne om nødverge og om delagtighet.

Her i Sverige har man, såvidt jeg vet, for visse tilfælde en *absolut* nødvergeret. Dette kjendes ikke i Norge, hvor det i alle tilfælde kommer an på en viss forholdsmæssighet. Men i fastsættelsen av denne forholdsmæssighet er loven meget liberal mot den angrepne. Han er fri, når han ikke har gjort mere, end han selv anså fornødent til forsvar, og det derhos efter domstolens skjøn ikke findes at ha været »ubetinget utilbørlig« av ham at gjøre, hvad han har gjort, og ved dette skjøn skal domstolen ta hensyn til angrepets farlighet, angriperens skyld og det angrepne retsgodes natur. »Ubetinget utilbørlig« er et sterkt uttrykk, og en mand av normal beskaffenhet, som selv ikke har nogen skyld i, at han blir angrepet, vil regelmæssig heri finde den fornødne beskyttelse. Men hertil kommer, at loven gir endnu en bestemmelse av den største betydning. Selv om han er gåt videre i sit forsvar end strengt tat tilladelig og altså har overskredet grænserne for det egentlige nødverge, skal han allikevel være straffri, når grunden til overskridelsen alene er at søke i den sindsbevægelse eller bestyrtelse, angrepet har forvoldt. Under uttrykket »sindsbevægelse« går også vrede, og det kan være et spørsmål, om ikke loven her har gåt noget vidt i at indromme straffrihet, om end den begrænsning, som ligger i ordet »alene«, — at vreden *alene* skal ha sin grund i angrepet, — har sin betydning.

Allt i alt, har disse regler virket bare godt. Jeg kjender ikke noget tilfælde, hvor en skikkelig mand er blit domfældt, når der virkelig har foreligget et retsstridig angrep på ham, og han ikke har gjort mere, end han selv anså rimelig for at avverge angrepet. Jeg skal kortelig nævne en sak som i sin tid vakte ganske stor opsigt. Der var streik på en fabrikk, og de streikende arbeidere var fremkommet med trusler mot dem, som allikevel arbeidet. En del av disse hadde derfor anskaffet sig revolvere. En aften blev en av dem på landeveien tiltalt av 2—3 streikende, som fulgte efter ham oisynlig i hensigt at angripe. Han tog sin revolver frem og avfyrte et varselsskud, idet han råbte, at hvis de

nærmet sig mere, skjøt han dem. Angriperne tog intet hensyn hertil, og nu skjøt han den nærmeste ned, så han døde på stedet. Der hadde sandsynligvis været anledning for den angrepne til at flygte, og han risikerte i virkeligheten visselig ikke større overlast end en dragt prygl, om han end selv måske gik ut fra, at faren var større. Han blev frifundet, og vistnok med rette.

En *absolut* nødvergeret skulde altså efter vore erfaringer være overflødig, mens det vel på den anden side kan tænkes tilfælde, hvor den vilde virke uheldig. Snarere kan der hos os være forekommet tilfælde av *frifindelse*, hvori ikke alle har været enige, og dette skyldes da den allerede omtalte regel om *straffri overskridelse* av nødverge. Men dette er dog forholdsvis sjelden. Det må erindres, at det er juryen, som avgjør nødvergespørsmålet i alle saker av betydning, og her er netop et felt, hvor den almindelige mands skjon er på sin rette plass, fordi det gjælder at træffe avgjørelsen overensstemmende med den almindelige retsbevissthet.

Jeg skal sluttelig nævne, at nødvergeret har man også likeoverfor *indbildte* angrep. Men hvis det kan lægges vedkommende til last som en uagtsomhet, at han har misforstået situationen, kan han straffes for *uagtsom tilføielse* av den skade, han har gjort, forutsat at sådan skadetilføielse ellers er strafbar i sin uagtsomme form.

Angående *delagtighet* i forbrydelser har den norske straffelov ingen anden *almindelig* bestemmelse end den tidligere nævnte § 58, som bestemmer, at straffen, når flere personer har samvirket til en forbrydelse, kan nedsættes under den almindelige lovlige grænse og ved småforbrydelser endog helt bortfalde for enkelte av disse personer, hvis deres medvirken væsentlig har været foranlediget ved deres avhengige stilling til nogen anden av de skyldige, eller deres medvirkning har været av ringe betydning i for-

hold til andres. Vi kjender altså intet til begreper som gjerningsmand, anstiftelse, medhjelp før, under og efter gjerningen, komplot, samråd o. s. v. Saken er nemlig den, at logisk set har alle, som bidrar til, at en forbrydelse kommer istand, f o r å r s a k e t forbrydelsen og rammes av vedkommende straffebestemmelse, uten at der herom behøves nogen uttrykkelig bestemmelse. Herom er der dog, som bekjendt, forskjellige meninger, forsåvidt den psykiske delagtighet angår. Anstifteren har vistnok forårsaket forbrydelsen, men kausalrækken menes dog at bli avbrutt derved, at et andet menneske med fuldt ansvar tar saken på sig og utfører handlingen. Herpå skal jeg ikke komme nærmere ind. Men bl. a. for at undgå denne indvending, har vor lov — istedenfor at gi bestemmelser om delagtighet i den almindelige del — formet hver enkelt paragraf i den specielle del således, at det herav fremgår, at også delagtighet indgår under forbrydelsesbegrepet. Man kunde tro, at dette var en upraktisk fremgangsmåte, — istedenfor nogen enkelte paragrafer i den almindelige del at indta bestemmelser om delagtighet på flere hundrede steder i den specielle del. I virkeligheten er det hele imidlertid ganske liketil; det sker i almindelighet ved hjælp av et enkelt ord. I paragrafen om tyveri f. eks. sættes straffen for den som borttar o. s. v. gjenstanden eller som m e d v i r k e r h e r t i l. I paragrafen om legemsfornærmelse den som fornærmer en anden på legeme eller m e d v i r k e r h e r t i l. Ved denne fremgangsmåte opnår man på en letvindt måte at få utskilt de forbrydelser, hvor man ikke vil at delagtighet skal være strafbar; man undlater her simpelthen i vedkommende straffebud at nævne noget om medvirkning, og følgen blir efter lovens system, at delagtighet ikke er strafbar. Man opnår videre at kunne skjelve mellem de forskjellige arter medvirkning og blot gjøre enkelte arter, f. eks. psykisk delagtighet, strafbar, idet man isåfald blot nævner denne og f. eks. siger: Den som gjør det eller det, eller som f o r l e d e r e l l e r t i l s k y n d e r d e r t i l, straffes så og så. Endelig løser man på denne måte de vanskelige

spørsmål om, hvorledes delagtigheten skal bedømmes, når straffebudet er rettet mot personer i bestemte stillinger eller med visse egenskaper; hvert enkelt straffebud gir besked herom.

Lovens princip er altså, at medvirkning skal bedømmes som en *selvstendig* forbrydelse mot vedkommende straffebud og ikke anskues som delagtighet i en andens forbrydelse. Alle omstændigheter, som bevirker en straffskjerpelse eller strafformildelse eller strafutelukkelse, kommer i betragtning for den delagtige, hvis de passer på ham, — og kun isåfald, — uten alt hensyn til om de passer på gjerningsmanden eller ikke. Den som f. eks. forleder en kvinde til at dræpe sit nyfødte uegte barn, dommes ikke som delagtig i denne forbrydelse med dens lavere strafferamme, men dommes likefrem som *almindelig* drapsmand. Den som medvirker til utugt mellem to søskende *straffes*, selv om disse selv er straffrie, enten fordi de f. eks. var ubekjendt med slegtskapet, eller fordi de var under 16 år gamle, i hvilket tilfælde blodskam hos os ikke er strafbar.

Der er følgelig heller ikke sat lavere strafferammer for delagtighet. Den i vedkommende straffebud satte almindelige strafferamme kommer til anvendelse, og der er intet til hinder for, at den delagtige, hvis hans skyld findes større, ilægges en høiere straf end gjerningsmanden. Den eneste særskilte bestemmelse om straffen findes i den allerede nævnte § 58, men den der omhandlede strafformildelse eller strafutelukkelse kan likesåvel komme gjerningsmanden som den delagtige tilgode.

I hele denne ordning har i praksis vist sig udmerket. Man slipper alle de vanskelige og intrikate problemer, som delagtlighetslæren fremkalder. Teoretisk kan de være interessante nok; men for praksis er de overflødige. Man åpner adgang for dommeren til frit at bedømme deltagernes indbyrdes skyld og til uten formelle bånd at ilægge hver enkelt den retfærdige straf. For lande med jury byder ordningen derhos den særlige fordel, at man undgår den indviklede

spørsmålsstilling, som de almindelige delagtighetsregler vilde medføre.

Jeg er hermed færdig med hvad jeg har at si om lovens almindelige del og skulde nu egentlig ha gåt over til at omtale enkelte av de specielle straffebud. Jeg hadde tænkt at tale litt om sandhetsbeviset i ærekrænkelssaker, hvilket jo forøvrig har været under behandling ved det nylig avholdte skandinaviske juristmote, om underslag og om enkelte forbrydelser mot sedeligheten. Disse ting var spesielt opgit for mig av foreningens ærede viceordførende i en meddelelse, han har været så velvillig at gi mig om, hvad der antoges særlig at kunne interessere svenske jurister. Men tiden er så langt fremskreden, at jeg må opgi dette. Jeg skal blot som en almindelig kritik av den specielle del anfore, at den for flere forbrydelsesarter vedkommende, som f. eks. forbrydelserne mot legeme og helbred og tyverierne, efter min og mange andres mening har for mange distinktioner. Mange av de tilfælde f. eks., som betegnes som grovt tyveri med særskilt straffesats, kunde uten skade henføres under almindelig tyveri; ti de omstændigheter, som nu bringer tyveri ind under den strengere paragraf, vilde allikevel bli tat i betragtning som skjærpene omstændigheter, og da strafferammen også for det simple tyveri er vid nok, vilde straffen allikevel bli den samme; den særskilte strengere strafferamme er med andre ord overflødig. Hermed er det dog ikke sagt, at ikke distinktionerne i andre henseender kan ha sin betydning, f. eks. ved adgangen til at anvende ubestemt straf.

Jeg vil slutte med en bemerkning, som kanskje høres litt kjættersk ut. Hvad det i strafferetspleien kommer an på, er ikke så meget en god — jeg mener en i teoretisk og teknisk henseende fuldkommen — straffelov som en god straffeproses og et godt fængselssystem. Straffeloven må være klar og bestemt i betegnelsen av, hvad der skal være strafbart,

og den må åpne adgang til at anvende de hensigtsmæssige straffemidler; men hvorledes den forøvrig er indrettet, er mindre væsentlig. Er straffeprocessen god, og sørger man fremfor alt for at ha dygtige dommere, vil isåfald den retfærdige straf bli idømt, og herpå er det jo alene det kommer an. Hvorledes straffen skal virke, blir så det næste spørsmål, men her er det fængselssystemet, som blir det avgjørende. Hvad Norges stilling i disse henseender angår, vilde jeg bruke de sterkeste lovord om vor proces; den er i virkeligheten bedre end i noget andet land, jeg kjender, og jeg har specielt studert disse ting. Hvad dommerne angår, — jeg selv er en av dem, — har jeg allerede uttalt min kritik, en kritik, som nok kanskje kunde reises også på andre punkter. Og hvad endelig fængselsvæsenet angår, lider dette av ikke uvæsentlige mangler, idet økonomiske hensyn her har været til hinder for indførelse av ønskelige forbedringer.

Hermed er jeg færdig, og jeg takker for den opmerksomhet, hvormed I har fulgt mig. Jeg beklager blot, at emnet har været så vidtomfattende, at jeg har måttet sprede mig og derfor ikke på noget punkt har kunnet gi en så uttømmende fremstilling, som jeg skulde ha ønsket.